

Клименченко С.Д., доцент кафедри
юридичного документознавства
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

ДЕЯКІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВИХ НАВИЧОК КУРСАНТІВ

Безперечно, загальне оздоровлення мовної ситуації в Україні слід починати з дитячого та молодіжного середовища, бо правильно сформовані мовленнєві навички (а особливо – професійні) є визначальними показниками загальнокультурних основ розвитку особистості, а ще важливіше – особистості професіонала. Спостерігаючи мовлення курсантів, приходиш до висновку, що основним його недоліком є широке використання суржику як штучно змішаної мови (переважно української і російської), яка використовується мовцем в усному спілкуванні як лінгвістичне ціле. Далеко не всі лексичні значення слів, які звучать однаково в обох мовах (так звані міжмовні омоніми), їх морфологічні форми та синтаксична побудова словосполучень і речень збігаються в українській і російській мовах, тому подолання небажаної мовної інтерференції є одним із найважливіших завдань процесу викладання таких навчальних дисциплін, як “Українська мова (за професійним спілкуванням)” та “Риторика” в Національній академії внутрішніх справ.

Контрастивна лексикологія як галузь контрактивної лінгвістики передбачає перш за все синхронно-зіставний аналіз лексико-семантичних відмінностей у мовних системах. Подання однієї з ключових тем “Норми української мови” має бути таким, щоб кожна мовна норма розглядалася у зв’язку із потребами не лише професійного спілкування майбутніх правників, а й з точки зору їх оволодіння лінгвістичними вимогами, які юридична техніка висуває до укладання документів. Таким чином забезпечується нерозривний зв’язок між навчальними дисциплінами і поступальність процесу оволодіння професійною юридичною мовою.

З метою тлумачення конотативних відтінків лексем слід особливу увагу звернути на такі шари лексики, як пароніми та міжмовні омоніми, бо точний вибір слова – запорука точності професійного мовлення та, що ще важливіше, досконалості

юридичного документа. Пароніми військовий – воєнний, громадський – громадянський, афект – ефект, особистий – особовий, уява – уявлення, недоторканий – недоторканий, вимисел – домисел, відносини – відношення, відпуск – відпустка, допускати – припускати, приводити – призводити і т.п. повинні стати предметом обов’язкового обговорення на практичних заняттях. А щодо міжмовного омоніма “неділя” (до речі, одна з найрозповсюдженіших помилок у текстах документів), то варто було б сягнути в етимологію цієї лексеми, щоб донести до курсантів логіку української мови, яка використовує це слово лише для позначення одного дня тижня.

Щоб уникнути порушення ще однієї важливої мовної норми – синтаксичних помилок, які найчастіше робляться на рівні побудови словосполучень, а далі – на рівні побудови складнопідрядних речень, необхідно допомогти курсантам у процесі роботи над юридичними текстами оволодіти системою сполучників і сполучних слів, з’ясувати різницю у їхньому вживанні під час побудови подібних мовних конструкцій в обох мовах. Так, словосполучення “навчати норм права”, “нехтувати Конституцією”, “запобігати порушенням”, “вжити заходів”, “завдати шкоди”, “дякувати наставнику” є такими, що найчастіше викликають труднощі під час узгодження названих дієслів з іменниками. Слід також з метою уникнення мовленнєвих помилок, які можуть перейти в писемну мову, виконувати якомога більше вправ, спрямованих на відпрацювання побудови типових прийменникових конструкцій. Не “згідно плану”, а “згідно з планом”; не “у відповідності з інструкцією”, а “відповідно до інструкції”; не “заходи по боротьбі”, а “заходи боротьби”; не “робота по виявленню”, а “робота щодо виявлення”; не “дебати по статті 10 Конституції”, а “дебати з приводу статті 10 Конституції”.

На нашу думку, такий підхід до викладання теми “Норми української мови” (навчальна дисципліна “Українська мова (за професійним спрямуванням)”) забезпечить оволодіння всіма чотирма загальновідомими видами мовної діяльності: сприйняттям мовлення на слух і розумінням його, говорінням, письмом і читанням.